

ВІДКРИВАЄМО НОВЕ СТОРІЧЧЯ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

та дистильована вода. Складальна кімнаті була призначена до безпосереднього виготовлення ліків відповідно рецептів та призначень. Головною була центральна кімната де приймалися і видавалися замовлення.

Аптеки того часу були не тільки місцем, де була можливість придбати ліки, а своєрідними науковими осередками, в аптеках відбувалося навчання аптекарських учнів, підготовка до іспиту на звання гезеля. Аптекарі були люди освічені не тільки у своїй галузі. Наприклад П. Ф. Піскуновський був добре знайомий з Г. С. Сковородою, який його неодноразово відвідував, не менш добрі стосунки були й з В. Н. Каразіним. Крім того, при аптеці почали навчати аптечної майстерності учнів казенного училища та. Аптека була на той час єдиною науковою установою на Слобожанщині, тому знайдений у 1787 р. в полі на Сумщині кам'яний (хондритний) метеорит був переданий в аптеку. Пізніше метеорит побував в Петербурзі, потім повернувся в Харків та був розділений на дві частини – одна передана в Харківський університет, а друга залишилася в аптеці. У 1799 р. на Холодній горі неподалік від Тюремного замку казенній аптеці була виділена ділянка землі для вирощування аптекарських рослин, на якій за свідченнями Д. І. Багалія П. Ф. Піскуновський вирощував також шовковицю, маючи плани займатися на Слобожанщині шовківництвом.

Харків пам'ятає видатного аптекаря і на його честь названа вулиця та провулок у центрі міста в районі Центрального ринку.

Приблизно у 1813 р. перша казенна аптека разом з губернською лікарнею Наказу громадської опіки була переведена за місто на ділянку, яка належала прокурору Слобідсько-Української губернської канцелярії, який згодом став губернатором та намісником Катерини II в Слобідській Україні, П. Ф. Сабурову (1746-1799). «Сабурова дача» сьогодні — це психіатрична лікарня, відома на всю країну своїми науковими досягненнями. Свідчення про місцезнаходження першої казенної аптеки в приміщеннях «Сабурової дачі» не збереглися. Але відомо, що у 1817 р. інспектор лікарської Управи доктор Майер передав в аптеці ліків та медичних товарів на суму 3806 рублів. А у 1820-ті роки казенною аптекою при лікарні керував провізор Нельдіхен, з 1830–1860 рр. – провізор Карл Надлер. Відомо також, що ця аптека вважалася найкращою та найуспішнішою у Харкові.

Висновки. Історія першої казенної аптеки є яскравим прикладом розвитку аптекарської справи та початкового етапу підготовки професійних фармацевтів у Харкові, що заклало підвалини у майбутньому створенню у Харкові першого вищого спеціалізованого фармацевтичного навчального закладу – Харківського фармацевтичного інституту.

САМОСТІЙНА ФАРМАЦЕВТИЧНА ОСВІТА – ПЕРША СПРОБА

Садовніков О. К.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

sadovnikovok@ukr.net

Вступ. Історія становлення вищої фармацевтичної освіти у Харкові на початку ХХ ст. досить складна. Ще до відкриття у 1921 році ХФІ неодноразово здійснювалися спроби створити у Харкові вищий фармацевтичний навчальний заклад. Про що ми знайшли нову інформацію у харківських газетах того часу, що надало можливість по-новому побачити навіть здавалося відомі події.

Мета дослідження. Відтворити історичні віхи в історії НФаУ, показати місце розташування перших будівель, у яких зароджувалася вища фармацевтична освіта у Харкові.

Матеріали та методи. Широке коло відкритих історичних джерел, біографічний, порівняльно-історичний методи.

Отримані результати. У газеті «Утро» від 22 грудня 1913 р. у статті, присвяченій діяльності харківського фармацевтичного товариства (ХФТ), повідомлялося про отримання товариством дозволу на відкриття хіміко-бактеріологічного інституту у Харкові. Також дізнаємося, що в ще невідкритий інститут подано 23 прохання про зарахування на навчання, що може бути свідченням того, що науковий інститут повинен був здійснювати підготовку фахівців в галузі фармації. А в статті «Новий інститут», яка надрукована 28 грудня 1913 р., читаємо: «Харків збагачується новим культурним закладом. Місцевому фармацевтичному товариству дозволено відкрити інститут, який за своєю діяльністю поділяється на два відділи: хіміко-фармацевтичний та хіміко-бактеріологічний». При тому, діяльність інституту поширювалася не тільки на Харків, а й на весь південь України.

Програма діяльності нового інституту зводиться до перевірки і визначення доброякісності всіх одержуваних аптеками хімічних препаратів; проведення досліджень всяких фармацевтичних препаратів; боротьба з фальсифікацією у всіх її видах в справі постачання ліків та інш.

При інституті засновуються курси, де під керівництвом професорів і магістрів фармації лікарі, ветеринари і фармацевти матимуть можливість практично вивчати всякі методи дослідження, а по закінченні отримати відповідні дипломи. Тривалість курсів була 10 тижнів. На не відкриті ще курси, як уже повідомлялося в «Ранку», записалося близько 30 осіб».

У березні 1914 р. почалася робота по створенню на базі діючих курсів спеціального навчального хіміко-фармацевтичного інституту, про що повідомлялося на засіданні фармацевтичного товариства 15 лютого та 1 березня 1914 р.

З самого початку свого існування у нового інституту виникли фінансові труднощі. 15 лютого 1914 року на засіданні ХФТ під керівництвом професора М.П. Красовського обговорювалося питання функціонування інституту: «З питання про фінансову кризу тільки-що відкритого хіміко-фармацевтичного інституту та його майбутнє з матеріальної сторони висловлюються: п.п. Красовський, Розенфельд, Бейліхес, Гуревич, Лапін, Щавінський, Бабич, Грінберг, Зільбершміт, Плотічер, Райгородський і Кон.

Дебати затягуються. Всі в принципі згодні, що інститут має продовжувати своє існування, але реальної, дотиковий допомоги не вигадують... Деякі члени пропонують, як єдиний вихід з положення, що створилося, здати інститут в оренду групі членів товариства. Обирається комісія, якій доручено розшукати подальші кошти шляхом здачі інституту в оренду або шляхом пожертвувань членами товариства. У комісію цю входять: п.п. Красовський, Розенфельд, Плотічер, Ргріберг, Райгородський, Щавінський, Гуревич, Август, Кон, Лапін і Бабич».

Дискусія на тему організації інституту була тривалою, про що 2 березня 1914 р. знаходимо таке повідомлення: «Третього дня, під головуванням М. П. Красовського, відбулося чергове засідання членів фармацевтичного товариства. Майже всі засідання було присвячено обговоренню критичного моменту, що відбувається тепер з молодістю і симпатичною установою – хіміко-фармацевтичним інститутом. У пристрасних і тривалих дебатах з цього питання взяли участь пп. Щавінський, Красовський, Груздев, Розенфельд, Бурнашев, Гуревич, Лапін, Свічаревській і г-жа Войташевська. По доповіді комісії, обраної для врегулювання цього питання на минулому засіданні, з'ясовується, що найкращим способом

ВІДКРИВАЄМО НОВЕ СТОРІЧЧЯ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

підтримки інституту з'явиться, на думку членів комісії, відрахування по 1/5 копійки з кожного рецепта. Проти такої думки заперечує цілий ряд опонентів, що спираються на цифрові дані: всі харківські аптеки виробляють протягом року близько 600,000 рецептів. Отже, відрахування по 1/5 копійки з кожного рецепта може дати тільки близько 1100 рублів, а інституту на перших порах необхідно як найменше 2,000 руб. Недостатню суму вирішують поповнити шляхом щомісячного самооподаткування, від членів товариства, які не є аптекарями..., але самооподаткування за більшістю всіх проти одного вирішено визнати непримусовими. При власній думці залишається А. В. Бурнашев, який вважає, що було б більш справедливо, якби внески членів товариства-аптекарів перевищували вдвічі внески окремих членів. У господарську комісію для ведення справ інституту обрані: Н. М. Лапін, І. С. Плотічер, С. Б. Щавінській, П. І. Груздев, А. М. Грінцайг, Р. С. Бабіч і п. Райгородський».

Наведені данні дають можливість бачити складній процес спрямований на створення вищого фармацевтичного навчального закладу, процес який розпочався ще у 1914 році.

Наступні повідомлення харківської преси стосовно фармацевтичного інституту містяться у газеті «Южный край» за 1917 рік. Серед рекламних оголошень за листопад-грудень 1917 року знаходимо повідомлення, згідно якого Харківський фармацевтичний інститут розміщувався на вулиці Черноглазівській (зараз вул. Маршала Бажанова), 17.

Прийом студентів до Харківського фармацевтичного інституту проводився восени 1917 р. і тривав до 10 січня 1918 р. «Прохання» про зарахування приймалися в канцелярії інституту до 10 січня 1918 р., приймалися «особи обох статей, що мають звання аптекарського помічника», а заняття почалися в грудні 1917 р., що впливає з оголошення, яке датується 5 грудня. Курс навчання був розрахований на 3 роки з оплатою 300 руб. на рік. Студенти, які успішно закінчували навчання, отримували «...право тримання іспитів на звання провізора».

У До складу правління фармацевтичного інституту увійшли: директор інституту проф. К. А. Красуський, члени правління – магістр фармації Я. М. Зильбер і доктор М. П. Ряснянський. Викладачами були: професор ботаніки і директор ботанічного саду Харківського університету В. М. Арнольд, пр.-доц. Е. С. Хотинський і пр.-доц. Т. Є. Тимофеев, доктор медицини А. Н. Натієв, асистент А. М. Івлєв.

Потрібно відзначити, що деякі з названих прізвищ можна зустріти і в числі викладачів Харківського хіміко-фармацевтичного інституту заснованому у 1921 р. Наприклад, професор Костянтин Адамович Красуський завідував кафедрою органічної хімії у 1920-х рр. Професор, доктор хімічних і фізичних наук Євген Семенович Хотинський, завідував кафедрою органічної хімії у 1925-1941 рр.

Виходячи з текстів газетних оголошень Харківський фармацевтичний інститут працював менше року. Так як у міській пресі за 1918 р. оголошення про набір в фармацевтичний інститут відсутні, що не дивним. Революційні події, зміни власті, громадянська війна зруйнували багато чого, а не тільки добру справу по організації фармацевтичного інституту.

Висновки. Перші спроби створення окремого фармацевтичного інституту, хоча були й не дуже вдалим, завадили війна та революція, все ж таки заклали підвалини майбутнього фармацевтичної освіти в Україні.